

Променљиве врсте речи (заменице, глаголи, бројеви)

ЗАМЕНИЦЕ

Заменице су променљиве врсте речи којима се замењују имена бића, предмета и ствари, тј. замењују се именице, придеви и бројеви. Деле се на именичке и придевске заменице.

Именичне заменице

Именичке заменице у реченицама замењују именице. Оне су у реченици самосталне речи, а врше службу субјекта или објекта. Деле се на личне и неличне именичке заменице.

Личне именичке заменице имају род (мушки, средњи и женски род) и број (једнина и множина). Приликом промене по падежима личне заменице могу имати дуже наглашене облике или краће ненаглашене облике.

Лична повратна заменица иста је за сва лица и мења се само по падежима. Не употребљава се у служби субјекта и нема номинатив. У глаголима који уз себе имају реч СЕ (играти се, смејати се...), додаток СЕ није лична повратна заменица.

Неличне именичке заменице не разликују лица и имају само један облик који се примењује за сва три рода и оба броја. У ове заменице спадају упитне, одричне, неодређене и опште заменице.

Врсте именичких заменица:

☀ личне (ја, ти, он, она, оно, ми, ви, они, оне, она),

Пример: Он је мој најбољи пријатељ.

☀ лична повратна заменица (себе, се),

Пример: Поштуј себе!

☀ упитне (ко?, шта?),

Пример: Ко је то дошао?

☀ неодређене (неко, нешто),

Пример: Неко ме је јуче звао.

☀ одричне (нико, ништа),

Пример: Ништа ти не верујем!

☀ опште или одређене (свако, свашта

Пример: Нека прича свако шта хоће.

Придевске заменице

Придевске заменице замењују придеве. У реченици нису самосталне и имају функцију атрибута или именског дела предиката. Као и придеви слажу се са именицом у роду, броју и падежу.

Врсте придевских заменица:

☀ присвојне или посесивне (мој, моја, моје, твој, твоја, твоје, његов, његова, његово, њен, њена, њено, наш, наша, наше, ваш, ваша, ваше, њихов, њихово, њихова),

Пример: Ваше песме су најбоље.

☀ показне (тај, та, то, онај, она, оно, овај, ова, ово, овакав, оваква, овакво, толики, толика, толико, такав, таква, такво, онолики, онолика онолико, онакав, онаква, онакво),

Пример: Никада нисам видео овакву оловку.

☀ односно-упитне (који, која, које, колики, колика колико, какав, чији, чија, чије),

Пример: Чија је ово књига?

☀ неодређене (неколик, неколика, неколико, некакав, некаква, некакво, нечији, нечије, нечија),

Пример: Данас влада некаква оморина.

☀ одричне (никоји, никоја, никоје, ничији, ничија, ничије, никакав, никаква, никакво, николик, николика, колико),

Пример: Немој да ми дајеш никакве примедбе!

☀ опште или одређене (свакакав, свакаква, свакакво, свачији, свачија, свачије, ма чији, било чији, који год...).

Пример: Мене обично снађу свакакве невоље.

ГЛАГОЛИ

Глаголи су промењиве речи које означавају радњу, стање у коме се неко или нешто налази или неко збивање у природи.

► Зависно од свршености радње, стања или збивања глаголи се деле на свршене и несвршене.

Свршени глаголи означавају завршену радњу, а несвршени радњу која још траје.

► Зависно од прелазности радње на објекат глаголи се деле на прелазне и непрелазне.

Прелазни глаголи уз себе могу имати именицу у акузативу без предлога, док непрелазни глаголи уз себе не могу имати именицу у акузативу без предлога.

Глаголи који уз себе имају речцу СЕ су повратни глаголи. Они нису ни прелазни ни непрелазни глаголи.

► Зависно од тога да ли се мењају по лицима глаголи се деле на неличне и личне.

Лични глаголи се мењају по лицима, док се нелични не мењају.

Глаголски облици

Глаголски облици се деле на личне и неличне глаголске облике.

У неличне глаголске облике спадају: инфинитив, радни глаголски придев, трпни глаголски придев, глаголски прилог прошли и глаголски прилог садашњи.

Инфинитив је основни глаголски облик којим се именује само глаголска радња, а не казује се ништа о времену вршења радње, роду и броју.

Радни глаголски придев је глаголски облик који се користи за грађење других глаголских облика.

Трпни глаголски придев је глаголски облик који означава да се на некоме или нечему врши или се вршила (извршила) нека радња.

Глаголски прилог прошли означава радњу која се вршила у прошлости и то пре неке друге радње.

Глаголски прилог садашњи означава радњу која се врши истовремено или паралелно са радњом коју одређује.

У личне глаголске облике спадају: презент, перфекат, футур I, имперфекат, плусквамперфекат, аорист, футур II, императив и потенцијал.

Презент означава садашње време, односно радњу која се дешава у времену говорења.

Перфекат, аорист, имперфекат и плусквамперфекат означавају прошло време, односно радњу која се дешавала у прошлости пре тренутка говорења.

Футур I и Футур II означавају будуће време, односно радњу која ће се дешавати у будућности после тренутка говорења.

Императив је глаголски облик којим се изриче заповест, а потенцијал глаголски облик којим се изриче жеља.

Примери...

Глаголи радње

читати, трчати, играти се, певати, пливати, копати, учити, причати, ломити, ударати, гребати, кувати, прати, играти, бацати, возити, љуљати се...

Глаголи стања

спавати, сањати, стајати, седети, лежати, осећати се, црвенети се, мислити, волети, мрзети, желети, размишљати, надати се, очајавати, туговати...

Глаголи збивања

дувати, фијукати, грмити, севати, пљуштати, кишити, наоблачити се, росити, снежити, вејати, свитати, смркавати се, разданити се, разведрити се...

БРОЈЕВИ

Бројеви су променљиве врсте речи којима се изражава колико има нечега на броју или које је нешто по реду. У зависности од тога шта се њима изражава деле се на главне и редне бројеве.

Главни бројеви су бројеви којима се изражава колико нечега има на броју. На основу тога шта изражавају бројеви су подељени на више подврста.

Врсте главних бројева: основни (два, три, пет...), збирни бројеви (двоје, троје, петоро), бројне именице на - ица (двојица, тројица, петорица...), бројни придеви (двоја, троја, петора...).

Основни бројеви су бројеви који означавају колико неких појмова има. Мењају се по падежима (мењају се број један, ређе бројеви два и три, и веома ретко број четири) и по роду (мењају се само бројеви само један и два)

Промена броја ЈЕДАН

► Промена по падежима:

номинатив: један, генитив: једног, датив: једном, акузатив: један (једног), воктив: један, инструментал: једним, локатив: једном

► Промена по роду:

мушки род: један, женски род: једна, средњи род: једно

Збирни бројеви су бројеви који означавају скуп особа мушког и женског пола или скуп младих бића означен збирном именицом. Не мењају се по роду и броју, док постоји промена падежима, али је ретка (номинатив: њих двоје, датив: њима двома).

Пример: двоје малишана, осморо студената, петоро деце, десеторо јагњади

Бројне именице на - ИЦА означавају скуп особа мушког пола. Мењају се само по падежима.

Пример: двојица дечака, дванесторица одбојкаша, тројица другова

Видим на игралишту двојицу дечака. (акузатив)

Играћу се са двојицом дечака. (инструментал)

Редни бројеви означавају које је нешто по реду. Мењају се и по роду и по броју и по падежима.

Пример: први час, друга награда, четврти фестивал, пето такмичење

Промена редог броја ПРВА

► Промена по падежима:

номинатив (КО?, ШТА?) : прва, генитив (КОГА?, ЧЕГА?): прву, датив (КОМЕ?, ЧЕМУ?): првој,
акузатив (КОГА?, ШТА?): прву, вокатив: прва, инструментал: (С КИМЕ?, ЧИМЕ?) првом, локатив (О
КОМЕ?, О ЧЕМУ?): првој

► Промена по роду:

мушки род: први пољубац, женски род: прва девојка, средњи род: прво место

► Промена по броју:

једнина: прва утакмица, множина: прве утакмице

Задатак: У следећим реченицама пронађи именице, глаголе, придеве, заменице, бројеве.

Један човек иде према нама.

Купио сам десет оловака.

Изгубио сам две бојице.

Има их у рзреду само седам.

Пет девојчица игра фудбал.

Киша пада скоро три дана

Она је рекла то двома другарицама.

Добио је лепо писмо од једне жене.